

МІЖНАРОДНАЯ НАВУКОВАЯ КАНФЕРЭНЦЫЯ «БОЛЬШАСЦІ/МЕНШАСЦІ: МОЎНЫЯ І КУЛЬТУРНЫЯ ІДЭНТЫТЭТЫ СЛАВІІ Ў ПЛЫНІ ЧАСУ»

У Інстытуце славістыкі Венскага ўніверсітэта 14–16 студзеня 2015 г. адбылася міжнародная навуковая канферэнцыя «Большасці/меншасці: моўныя і культурныя ідэнтытэты Славіі ў плыні часу» (<http://mehrheiten-minderheiten.univie.ac.at> – сайт, дзе змешчана агульная інфармацыя аб канферэнцыі, а таксама праграма і рэзюмэ дакладаў).

Канферэнцыя праходзіла напярэдадні важнай для Венскага ўніверсітэта падзеі: у 2015 г. найстарэйшая еўрапейская навучальная ўстанова святкуе 650-гадовы юбілей. Менавіта тут 235 гадоў таму быў створаны цэнтр багемістыкі, а кафедра славістыкі, першая ў свеце, была заснавана ў 1849 г.

Мовамі канферэнцыі былі ўсе славянскія, нямецкая, англійская і ідыш. Гэта адпавядала тэматыцы і традыцыям венскай славістыкі, абумоўленым скрываўаннем культур Цэнтральнай, Усходняй і Паўднёва-Усходняй Еўропы. Удзельнікі здолелі ахапіць шырокі спектр тэм, звязаных са славянамі і суседнімі этнасамі. Цэнтральнай тэмай стала ідэнтычнасць індывідуума і соцыуму ў культурным, моўным і канфесійным аспектах, а таксама яе дыяхранічныя змены.

Тэматычныя рамкі канферэнцыі ўключалі наступныя раздзелы:

1. Культурная і адукацыйная палітыка Габсбургскай імперыі ў адносінах да меншасцей.
2. Узнікненне новых суадносін большасці/меншасці ў Славіі.
3. Перапісванне гісторыі і новая міфатворчасць: моўная палітыка і ідэалогія.
4. Змена статусу рускай мовы на постсавецкай прасторы: ад дамінантнай мовы большасці – да мовы новай меншасці.
5. Статус, праблемы і перспектывы малых моў Славіі.
6. Усходнеславянская яўрэйская культура і ідыш у кантэксце суадносін большасці/меншасці.
7. Ці існуюць моўныя і культурныя фантомы ў Славіі?
8. Праблемы ідэнтычнасці рэлігійных меншасцей.

Работа канферэнцыі адбывалася ў 14 секцыях і асвятлялася ў паведамленнях некалькіх выданняў (гл., напрыклад, інфармацыю С. Галяк у інтэрнэт-часопісе *The Bridge-MOCT*). Наша задача – акрэсліць агульныя рысы канферэнцыі і больш падрабязна ахаарактарызаваць даклады беларускай дэлегацыі.

Да пленарнага пасяджэння было падрыхтавана пяць дакладаў тэарэтычнага складу. З беларускіх даследчыкаў выступаў Г. Цыхун, які сфармуляваў актуальныя праблемы славянскіх моўных меншасцей і нагадаў, што ў агульнаеўрапейскіх дэкларацыях ужыванне тэрмінаў «вялікая/малая мова» лічыцца некарэктным.

А. Дулічэнка ў пленарным дакладзе «Славянские литературные микроязыки: исторический и современный этапы развития» вылучыў 22 славянскія мікрамовы і падкрэсліў неабходнасць іх вывучэння як асобнай дысцыпліны. Абмеркаванне працягвалася ў дакладах К. Штайнке *Identitätsprobleme von Minderheiten in der Slavia (Fallbeispiele: Goranen, Pomaken, Autochthone, Altgläubige)* і Р. Марці *Wenn Dominierte dominieren*. У дакладзе В. Бяловай «“Большинство” или “меньшинство”? О некоторых особенностях языковой стратегии в регионах контактов славян и евреев» закраналіся пытанні ідэнтычнасці і ўзаемаўплыву славянскай і яўрэйскай культур і моў па матэрыялах папярэдняга даследавання ў Падоллі, Букавіне і Бесарабіі.

Беларуская дэлегацыя на Венскай канферэнцыі была досыць шматлікай. Першая секцыя, якая працавала ў другой палове першага дня, цалкам прысвечалася Беларусі. Былі прадстаўлены даклады Т. Рамзы «Городские белорусскоязычные: новый путь от “точки невозврата”?», В. Лабачэўскай «Беларускія перасяленцы – самаходы ў Заходняй Сібіры: культурная памяць аб гістарычнай радзіме», Т. Валодзінай «Ідэнтытэт “унутраны” і “знешні” ў прасторы магічных практык беларусаў». У дакладзе

Т. Рамзы абмяркоўвалася магчымасць вяртання да роднай мовы праз «новых» беларусаў, тых, хто не мае пагарды да роднай мовы як кляйма вяскоўца-калгасніка. Аўтар прааналізавала сучасны статус беларускай мовы, абумоўлены асаблівасцямі яе сацыяльна-гістарычнага развіцця. В. Лабачэўская разгледзела прыметы прадметнай і абрадавай этнічнай памяці беларусаў – перасяленцаў у Цюменскую вобласць, дала характарыстыку паняцця «самаходы». Т. Валодзіна распавядала пра магільныя практыкі ў беларускіх вёсках на матэрыяле палявых даследаванняў, а таксама адзначыла змены ў гэтай сферы параўнальна з даследаваннямі XIX ст. Дакладчыца агучыла параметры, згодна з якімі чалавек ідэнтыфікуе сябе як асобу з пэўнымі магчымасцямі ўздзеяння на навакольны свет і іншых людзей.

Цалкам беларускай склалася і 12-я секцыя – літаратуразнаўчая. У прыватнасці, былі прадстаўлены даклады П. Навуменкі «Малыя і вялікія літаратуры: поле канфлікту і супрацоўніцтва (на матэрыяле рускай і беларускай літаратур 1920–30-х гг.)» і А. Бязлепкінай «Беларуская літаратура і ідэалогія».

Даклады беларускай дэлегацыі былі прадстаўлены і ў іншых секцыях. Да іх належыць, напрыклад, выступленне А. Кожынавай «Белорусские мусульмане: некоторые проблемы языковой идентификации», у якім разглядалася з’яўленне «беларуска-літоўскіх, ці то літоўскіх, ці то польскіх татар» у Вялікім Княстве Літоўскім, іх далейшае існаванне і праблемы сённяшняй самаідэнтыфікацыі. Перыяду Вялікага Княства Літоўскага таксама аказала ўвагу А. Рудэнка («Языковая идентификация славян в Великом княжестве Литовском»), якая паведаміла пра раннія тэксты на старабеларускай мове, запісаныя лацінкай.

У той жа «дыяхранічнай» секцыі Ж. Некрашэвіч-Кароткая ў дакладзе «Вучонасць як фактар фарміравання інтэлектуальнай меншасці і грунт элітарызацыі ў літаратурна-гістарычным дыскурсе Беларусі» адстойвала свой погляд на сучасны статус беларускай мовы. На думку аўтара, сёння беларуская літаратурная мова такая ж элітарная, як калісьці лацінка. Праблема ў тым, што яе развіццё залежыць выключна ад намаганняў беларускай інтэлігенцыі.

Іншы час і іншы аспект гісторыі беларускай мовы стаў адной з тэм даклада А. Зінкевіча «Меньшинство/большинство как фактор языковой политики в оккупации». На падставе аналізу архіўных дакументаў Другой сусветнай вайны былі паказаны розныя стратэгіі Трэцяга рэйха ў адносінах да моў акупіраваных тэрыторый, у тым ліку і Беларусі.

У пятай секцыі, прысвечанай стараверам, быў заслуханы даклад М. Антропава «Конфессионализм как доминанта этнической выделенности (староверы центральной Минщины)», у якім падрабязна прадстаўлялася гісторыя стараверства на Беларусі, давалася асноўная статыстыка і абгрунтоўвалася этнічнае самавызначэнне старавераў на канфесійнай аснове.

Асобная секцыя была прысвечана існаванню мовы ідыш на славянскіх тэрыторыях. У дакладзе А. Астравуха *Mame-lošn un tate-kalošn, або Якія чэрці вадзіліся ў «Герадотавым» ціхім балочце* вызначаны статус гэтай мовы ў Беларусі, а таксама фактары і прыметы ўзаемадзеяння беларускай і яўрэйскай культур.

Праблемы беларускай мовы і літаратуры асвятляліся не толькі ў выступленнях беларускай дэлегацыі. Напрыклад, Г.-Б. Колер (Альдэнбург) у дакладзе *Auswege aus der 'Kleinheit'? Positionierungsstrategien belarussischer Autoren vom 19. bis ins 21. Jahrhundert* гаварыла аб самапазіцыянаванні беларускіх пісьменнікаў XIX–XXI стст.

Міжнародная навуковая канферэнцыя «Большасці/меншасці: моўныя і культурныя ідэнтытэты Слав’і ў плыні часу» не абмяжоўвалася пералічанымі тэмамі і дакладамі. Узаемаўплыў некалькіх культур і моў, стаўленне да іншамоўнага ці іншакультурнага асяроддзя, да «свайго» і «чужога», пытанні нацыянальнай ідэнтычнасці і моўнай палітыкі актыўна і, галоўнае, рознабакова дыскутаваліся на працягу ўсёй канферэнцыі.

А. М. Рудэнка,

доктар філалагічных навук, прафесар
кафедры тэарэтычнага і славянскага мовазнаўства
філалагічнага факультэта БДУ